

Karel Funk

MYŠLENKOVÁ PRACOVITOST

Jen myšlenka, která se stává ideálem, nás oživuje a dává duši křídla.

Ruka v pěst anebo vstřícně vztažená?

Jak myslíme? Pomalu či rychle? To je vedlejší. Jde o něco jiného, podstatného. Mnohokrát jsem cítil nemožnost se s někým domluvit, dobrat podstaty věci (včetně mých rodičů a spolužáků, později i kolegů v zaměstnání), ale nedokázal jsem si jasně vybavit či formulovat, co mi na jejich způsobu myšlení neladí. Zjistil jsem posléze, že někteří mí přátelé pociťovali shodný problém. Snažil jsem se ujasňovat si to snad celý život, až jsem našel jasné a vysvětlující formulace v antroposofii (duchovní vědě). Rozeznává **dvojí myšlení** /pro snazší četbu odlišujme písmem/: **v němčině Vordenken (tvůrčí, živé před-myšlení) a Nachdenken (myšlení následné, povrchní, encyklopedické)**. To se jen připojuje nebo nesouhlasí, ale nic tvůrčího neumí. Ego si pouze potvrzuje a utvrzuje sebe sama, ať už sympatií souhlasu s něčím, nebo antipatií nesouhlasu.

Zatímco toto Nachdenken - **encyklopedické, vzdělanostní, znalostní myšlení** se v člověku odehrává na úrovni školského vzdělání (a může to být i o duchovních věcech), tedy rozumového: aha, tak už vím, že tohle znamená, že to je takhle, a tím se uspokojí, ***pak předmyšlení (=skutečné přemýšlení) je živé, oslovující i cit a vůli, poctivé, opravdové, jdoucí s touhou k podstatě.***

Pro toho, kdo se spokojuje se znalostním myšlením a komu chybí myšlení samostatné, tvůrčí, bude proniknutí k tomuto tématu pěkná dřina. Ale zkusme to.

Namísto obvyklého překladu „před-myšlení“ by bylo někdy vhodnější používat výrazu vz-mýšlení (vz- jako např. vmach, vzývání, vzchopení se, vznášení se, vzbuzení se...): samostatné tvůrčí myšlení od pomyslné nuly vmachem osobních myšlenkových schopností, zanícením touhou pro pravdu a ideálu. Jím se člověk mění. Od takového myšlení je naděje na myšlenkové inspirace či vedení z vyšších duchovních úrovní, aniž by o tom musel člověk vždy vědět. Takovéto myšlení není (jen) jakýsi apriorní znak duchovnosti, ale jde napříč obory a zájmy.

Následné myšlení, po-myšlení si vytváří spíše obrazy myšlenek, než by o něčem přímo myslilo. Toto myšlení je zazděno samo v sobě. Odehrává se ve vyběhaných kolejnicích, často je podmíněno osobní sympatií či antipatií. Na všechno

mívá hned hotový úsudek. Neprožívá věci přímo, ale prožívá jen svůj pocit o nich, tedy je zahleděno do toho, co si z reality v sobě udělá resp. na co známého ji napasuje.

Předmyšlení jde hlouběji než osvojení si znalostí, byť tzv. duchovních. Není ani znakem toho, je-li někdo v nějakém oboru uznáván. Ba často naopak. (I mnohé antroposofické přednášky jsou většinou jen referáty o vzdělání přednašeče - s nečetnými výjimkami).

Jsou lidé, kteří se nějakému duchovnu věnují celý život, navenek poctivě studují, sdružují se atd., ale je to jen hobby. Uvnitř si ani neškrtnou. To škrtnutí myslím až doslovně, jako určitý prožitek pravdy, který v nás zazáří. Kousíček našeho Já byl osvícen a posvěcen. A teprve takové „škrtnutí“ je viditelné ze strany duchovních bytostí, jinak jsme pro ně jen něco jako „matné skvrny“. Nesmím si ovšem sám sobě to nadšení či škrtnutí jen nedočkavě předstírat, hrát si na to, že „hurá, už konečně...“, nesmím si hrát divadýlko ve stylu: teď to na mne takhle působí. Tedy, spíš se nechat zaujmout tou pravdou či hodnotou či poznáním samým o sobě, než si to vztahovat ke svému přivlastňujícímu - „já to takto zažívám“. Duchovní vývoj není lovení zážitků. **Nemohu být jen konzumentem zážitků, ba ani konzumentem nového poznání či pravdy, jen se toho účastním, jak to je samo o sobě (to platí i o krásách přírody atd.).** Ta účast mne může intenzivně vtáhnout do prožitku pravdy, mé myšlení je pak okysličeáno krví srdce. Cítím účast a radost z poznání dalšího kusu pravdy, nikoliv z toho, že jsem se vzdělal či měl extazi.

Takové myšlení měl či má příkladně vyvinuté třeba T. G. Masaryk, O. Březina, F. Bílek, K. Čapek, V. Havel, V. Cílek, někteří antroposofové jako Z. Vána, J. Dostal aj.

Konkrétnější příklady před-myšlení:

*O tom nejdůležitějším pro náš vývoj v této inkarnaci, totiž o nabytí skutečného osobního vztahu ke Kristově misi pro lidstvo, od které se bude odvíjet naše budoucnost, se lze dočíst různě: ve Vánocích od Jana Dostála (podepsaný jako Kříšťan), místy v Jungovi, v Morgensternovi, Pogačnikovi, Prokofjevovi, Dascalovi, Váňovi, Dostalovi a samozřejmě daleko nejzasvěceněji (ale pro někoho obtížněji) u Steinera. Běžné myšlení (po-myšlení, Nachdenken) si po přečtení řekne asi: Aha, tak ono je to tak, už to vím. Nebo jen porovnává s něčím, co už zná, a to mu stačí: Buddha to napsal tak, Steiner tak... Mám další kousek vzdělání. **Skutečné myšlení se tím zaujme, text do člověka pronikne až do rozplamenění jeho vůle, stane se krví života (či skromněji - aspoň pár živými krvinkami), a výsledek je pocítění nutnosti: Musím změnit svůj život. Dosud jsem marnil čas. Kristus mi v tom pomáhá, naplňuje mne touhou a vůlí.***

Podobně je to například u otázek, čím vlastně Kristus člověka vykoupil, když dále platí zákon karmy (pochopit ten zdánlivý rozpor): lze si po prostudování (třeba v přednášce R. Steinera Kristus a lidská duše, nebo na nižší úrovni podané v mých knihách je to dle Steinera, ale co nejstručněji) říci: ahá, už to vím. Anebo se tím textem prokousat a prožít hlouběji, až se to stane živoucí, pulsující součástí mne. Nejde to třeba napoprvé, ani napodruhé. Podobně si skutečně prožít, osvojit do

*hloubky rozdíl mezi východními resp. předkristovskými naukami, a impulsem Krista. To je naprosto podstatné a trvá to někomu třeba i mnoho let, než si to do hloubky prožije. Ale může to přijít jen jako výsledek poctivého, důsledného, osobního myšlení, kde racionální a logické pochopení je základem k osobnímu vztahu, kdy věc uchopíme svým já. **Pak již žijeme jiní, než před tímto poznáním.** Touha, poctivost, oddanost Pravdě, myšlenková pracovitost je třeba.*

Může to být i vztah k modlitbě a meditaci. (Co nejstručněji jsem se to pokusil napsat do Tří duší naboso v kap. Modlitba, Meditace aj. Je tam i esoterní výklad Otčenáše od H.-W. Schroedera, jak chápat a prožívat jednotlivé verše - zas z jiného úhlu, než ten nejpodstatnější výklad Steinera o sedmi složkách člověka, ale vychází to z toho). Při čtení výkladu o mantrické podstatě Otčenáše si lze sebeuspokojivě říct buď : aha, tak tenhle verš znamená tohle, anebo se tím do hloubi nechat zaujmout, oslovit, až k touze po své změně, tedy k poznání, v čem mne Otčenáš může tak oslovovat, že se jím mohu měnit podle božího plánu. Pak mám touhu, potřebu se k tomu podle časových možností vracet. Tím začne proces mého osobního vztahu k této modlitbě, jediné, kterou zanechal lidem přímo Kristus.

Proto jsem pro některé nepochopitelný ignorant. Nezajímá mne často to, co je „tak úžasné“. Nechodím ani mezi antroposofy (ne že bych se bránil či jimi pohrdal, ale není si tam moc co si vyměnit ani co živého přijmout, krom pár výjimek, a raději si vytvářím živější sdílení ve své režii, než je tam). Navíc mnozí vzbuzují dojem, že bez jejich „vzdělání“ či „úrovně“ nemá „obyčejný člověk“ šanci. Tím mnohdy brzdí a odrazují lidi, zejména mladé.

Kdysi před dvaceti lety přijela do Písku jedna uznávaná dáma-propagátorka různého duchovna od New Age po Krista, dvě organizátorky mne nezávisle na sobě zvaly: Jak úžasné, ona přijede až sem k nám, přijďte určitě, shánějte lidi. Třeba vás s ní protečně pozveme i na oběd. - Ale, co bych tam dělal? Mám své zdroje. A to, co mne brzdí, jsem jen já sám. Ona stejně ničím nezapaluje. Vzbudil jsem u obou zvatelek rozhořčení a rozčarování, jak můžu být takový zbedněnec a promarnit takovou šanci. (Tohle se mi stává často v nejrůznějších prostředích, obzvláště duchovních, proto tam už skoro vůbec nelez.)

Příklad pře(d)myšlení v běžném životě: *vlastním vědomým rozhodnutím upustím od toho, že bych, jako dřív, vytýkal svému partnerovi úplně každé malé nedomyšlení, pochybení, opomenutí apod. Povrchní myšlení to neumí odpustit a hned vše vytkne. Hlubší, tvořivé myšlení ví, že chyby druhých nás neopravňují, abychom chybovali sami. Ví, že musíme nechat druhým čas k jejich vývoji, že nemáme nahrazovat řízení Prozřetelnosti. Umí zvážit, co jaká reakce s druhým udělá, že ho třeba zbytečně rozhodí, že tím poruší zbytečně harmonii (vím, někdo to jinak nejde, to je podle situace), a že třeba i druhý by mi mohl vytýkat ledacos, co zas já nezvládám, ale nedělá to. Nebo i že já svým agresivním tlakem či razancí dusím nějakou jeho dobrou vlastnost, kterou nemůže (nedovolím mu) rozvinout. Mnohdy to tak bývá celý život. Anebo: hlubším myšlením (postojem) něco na sobě vědomě zpracovávám (i kdyby to stokrát a tisíckrát nešlo) – bez rámusu, bez humbuku, bez křečovitě nedočkavosti či sebezatracení při neúspěchu, i bez toho jalového zesebenadšení, které brzy odplyne.*

Další možný příklad: obrazy rozmístujeme na zed' ne v tradičních konvenčních symetrických skupinkách, ale po samostatném hledání příhodnosti umístění a rozmístění, byť by bylo zdánlivě neuspořádané. Můžeme si v představách hledat těžiště volných prostor, používat zlatý řez apod., až nahlédneme ve svém rozmístění neviditelný estetický řád a budeme spokojeni.

A hudba? Morgenstern napsal: Neříkat si – Ted' tam dávají něco od Beethovena, ale – Ted' je tu se mnou Beethoven.

Typickým příkladem myšlení od kořene věcí je waldorfské školství, na rozdíl od ztuhlého školství běžného, ustaveného strohým direktivním stylem doby Marie Terezie a „zdokonaleného“ od padesátých let sovětským stalinistickým modelem. Pro běžné i pro indigové děti je dnešní školství nesnesitelné, intenzivně trpí a bouří se proti němu. Pak mají dle pedagogů „poruchy chování“.

Oproti plechově tvrdé a zploštělé oficiální medicíně je tu *medicína holistická, antroposofická, homeopatie, zahraniční systémy soulwork, huna* či různé *alternativní duševní terapie* (i když i v nich je možné ustrnutí na šablonách a kolejničkách, vnucujících pacientovi paušálně některé modely afirmace, přidělujících na paušální otázku „co mi to má dát“ paušální schematické odpovědi, předčasné a neuvážené rutinní odblokování, řemeslná práce se sugescí, manipulace s psychikou atd.).

Zamysleme se ještě nad myšlením z hlediska vlivu na náš duchovní vývoj.

Jak jsme řekli, podle R. Steinera získáváme jedny pravdy pozorováním toho, co už v zevním světě existuje. Myslíme o tom následně, dodatečně (Nachdenken). *Druhých pravd se dobíráme samostatným, tvořivým myšlením (Vordenken).* Vnější pozorováním světa, tedy „dodatečným“ myšlením, nelze vymyslet nic nového, jen konstatovat stav věcí. *Naopak myšlení „předem“, před-myšlení, vz-myšlení působí tak, aby se něco realizovalo, následně proměnilo ve skutečnost, i tu niternou. Jsou to pravdy tvůrčí, oživující, vynalézající, osvobozující. Takového druhu jsou i duchovní pravdy, které zprvu nelze ve vnějším světě pozorovat a které v nás musí ožít. Tyto pravdy jsou vlastně pravdami uchopovanými v duchu, a mají se potvrzovat zevním pozorováním.*

Je veliký rozdíl, oddává-li se člověk jen pravdám pocházejícím z dodatečného pozorování, tedy zpravidla vyčteným, nebo pravdám z před-myšlení. Zatímco moudrost v přírodě je tvůrčí a vzniká z ní plná skutečnost, naše pravda je pouhým zrcadlovým odpozorováním, popisem této skutečnosti. Je jen dodatečná a proto nečinná. Je tu tedy něco, co se vlivem našeho dodatečného myšlení stalo strnulým, bezmocným, nemocným. Tímto dodatečným myšlením si můžeme vytvořit obraz o světě, avšak to tvůrčí, produktivní, v něm není. Tudíž i tento obraz pravdy působí na vývoj našeho já pustošivě a činí je prázdným. Tvůrčí síla já je takovými jednostranným myšlením ochromována a odumírá. Nic tolik nepůsobí na lidské osamění, zpusťování a stahování se do svého nižšího já, jakož i na zneprátení se se světem, jako pouhé dodatečné, pasivní myšlení o světě. **Člověk se takovým myšlením stává chladným egoistou, i kdyby studoval ty nejduchovnější knihy. K čemu vlastně chce tyto pravdy? Chce je používat ve**

prospěch vyšších ideálů? Ne. Chce-li vypátrat něco jen dodatečným myšlením, tu chce mít něco jen pro sebe a je na cestě k egoismu a znepřátelení se světu. **Taková duše bez společenství, bez smyslu pro pospolitost vysychá, chudne a zatvrzuje se. Pouhé dodatečné myšlení nás činí duševně neplodnými, byť vzdělanými.**

I když se kdesi sdružuje, není toto společenství oživeno zevnitř. Rovněž do oblasti kultury a umění proniká, ba ji převážně ovládlo toto „plechové“ myšlení. Dejme si příklad z oblasti filmu na tvorbě Otakara Vávry: je většinou jen vnějškově názorná, hektická, surově dramatická (davové bouřlivé scény se dobře točí), názorově zjednodušená až schématická, prvoplánově polopatická, samá divokost, vášnivost či vzpoura, jen zkušené filmové řemeslo, a navíc mnohdy dějiny silně zkreslující v podřízenosti a loyaltě k někdejší ideologii: třeba Jan Hus, Jan Žižka, Komenský – udělal z nich někoho úplně jiného, jsou to padělky, umělecké lži. Kladivo na čarodějnice je režimu i divákům podbízivý zploštělý drasťák (údajně ho ovšem dělal jako skrytou analogii k „normalizaci“, ale vzhledem k jeho oddanosti režimu to od něho neznělo přesvědčivě). Nestojí u něho v pozadí moudrost nebo laskavý pohled tvůrce, jako například u Václava Kršky. Ale Vávra byl jen příklad, sami si můžeme vyhledávat, co vše nás v různých obdobách schématického pojetí světa obklopuje, nebo raději – co z tohoto myšlení máme my sami ve svém myšlení, citovosti, postojích i jednání. Ba někteří jsme z toho vůbec ještě nevyšli.

Takovéto myšlení se dnes mj. obklopuje i stále novým zbožím a zážitky, protože takoví lidé musí všechno vyzkoušet a mít, aby nežili s pocitem, že o něco přišli. Když na to nemají, připadají si ukřivděně až ožebračeně.

Jinak je tomu u před-myšlení, vz-myšlení. Člověk je sám tvůrčí, tedy uskutečňuje své samostatné myšlenky a stává se někým, kdo působí podle vzoru samotné tvůrčí přírody. V takové situaci jsme, když postupujeme od pouhého pozorování či studia, tedy když nejen dodatečně myslíme, nýbrž dáváme v duši vzejít něčemu, co nám pouhé pozorování a vzdělávání nemůže dát. Všechny pravdy duchovní vědy jsou tohoto druhu. Při nich musí být duše schopna tvořivé činnosti, musí před-mýšlet. Veškeré pouhé dodatečné myšlení je u takových pravd zlé a vede ke klamu.

Máme nesmírné množství pravd k dodatečnému myšlení, ale jen malá oblast náleží před-mýšleným pravdám. U nich je okruh menší, ale tvořivé síly se zvyšují. Duše nabývá síly a rozšiřuje se do dálav. Stává se stále bohatší i pro druhé, když následuje to, co je podstatné v tvůrčí, božské činnosti ve světě.

Pravda, pocházející z dodatečného probádání toho, co je zažito, vede k abstrakci. Duše při tom vysychá a nenachází pro sebe potřebnou potravu. Avšak **pravda, která není získána na podkladě zevního zážitku, je tvůrčí; ta svojí silou vymezuje člověku ve vesmíru místo, kde může být spolučinný na tom, co se vytvoří v budoucnu. Před-myšlení je začátkem vrůstání do budoucna. Tak se staneme člověkem tvořícím budoucnost. Takový člověk rozprostírá sílu svého Já od přítomnosti do budoucnosti tím, že svým vlastnictvím nečiní pouze pravdy vycházející z dodatečného myšlení, ale také pravdy před-myšlené, živé. V tom**

spočívá jejich osvobozující účinek. Pouhé dodatečné myšlení činí duši pustší a abstraktnější, ochuzuje ji o prožitek, člověk se plní jen přízraky bezkrevných abstrakcí. Duch pak nepochopí, že se může zúčastňovat utváření světa. Stávají se z nás rafinovaní egoisté. *Avšak to, čím je pravda pocházející z před-myšlení, to duši naplňuje a činí vřelou, naplňuje ji novou silou v každém stadiu a věku života. Známe-li pouze způsob dodatečného myšlení o pravdě, lidé nám zůstanou nepochopitelnými a svět cizí až nepřátelský. Naproti tomu pomocí duchovnědných pravd začneme chápat lidi stále více, budeme mít stále větší zájem o svět a budeme s ním stále více srůstat. Budeme pociťovat uspokojení z toho, když se ve světě setkáme s potvrzením těchto před-myšlených pravd. Oblažující a uspokojující pocit z duchovnědných pravd pramení jednak z toho, že dříve, než se mohou v životě realizovat, je nutno je nejprve pochopit, jednak z toho, že tímto pochopením se stáváme stále bohatšími.*

Uplatňujeme-li Vordenken, před-myšlení, vz-myšlení, tvořivé myšlení, pak snáze (pochtivěji) rozpoznáme, že něco nevíme, anebo naopak jasně víme, že víme. Pak je člověk buď dlouho (někdy natrvalo) v některé věci zdrženlivý v úsudku (tam kde dav třeba soudí), jinde, pokud ví, že ví, je si jistý (ve věcech různých, od estetiky přes politiku až po duchovní směry či úrovně sdělení z duchovna). Leckoho z okolí taková sebejistota může mást.

Opatrnější, hlubší myšlení nenaletí například na lacinou demagogickou kampaň ve věcech veřejných, nenaletí na umělecké padělky (nebo třeba i občas poznám, že jsem tady zase naletěl). Hlubší myšlení si zvažuje, čemu chci opravdu věnovat čas a co jsem jen zbaštil nějakou rádobykulturní či snobskou agitací – v umění, v televizi, duchovních akcích, styku s lidmi, všude. Ke svému trávení času máme velikou zodpovědnost. V příštích inkarnacích bude na světě mnohem hůř než je teď, tlak zla bude sílit a nynější doba je nám darována, máme-li aspoň trochu podmínky, k niterné přípravě. Pak bude času ještě mnohem míň. Bude sice sílit zlo, ale taky bude pro připravené Milost Kristova a Mariina mnohem silnější. Záleží ale zas na tom, jak se k jejímu vnímání uschopíme už v nynějších inkarnacích.

Člověk, který je naplněn světlem pravdy, se odpoutává od sebe a jeho ruka se nezatíná v pěst, ale vstřícně se vztahuje. V takové ruce je přítomno vsávání jsoucna světa.